

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Keski-Suomen kärjäoikeus oli 9.12.2019 asiassa dnro R 12/540 antamassa tuomiossa nro 19/154061 tuominnut vastaajan muun ohella 2.10.2011 tehdyistä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta ja liikenneriikkomuksesta, joita koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi vasta syyteoikeuden vanhennuttua 28.7.2016.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Keski-Suomen kärjäoikeuden kärjätuomari A on 19.8.2020 antamassaan selvityksessään myöntänyt liikenneturvallisuuden vaarantamista ja liikenneriikkomusta koskeneiden syytekohtien syyteoikeuden olleen vanhentunut. A on kertonut, että asia on siirtynyt hänen käsiteltäväkseen vasta istuntopäivänä. A:n mukaan asiassa on kiinnitetty huomiota erityisesti käsittelykutsun tiedoksiantotavan oikeellisuuteen ja ratkaisun edellytyksiin, koska kansainväliset asiat eivät Keski-Suomessa ole kovin yleisiä, milloin rikosten vanhentuminen on jäänyt tarkistamatta. Myöskään syyttäjä ei ollut asiassa kiinnittänyt vanhentumiseen huomiota. Kyse on A:n käsityksen mukaan ollut inhimillisestä erheestä.

Käräjätuomari A on kertonut pitävänsä harmillisena, että tuomareiden käyttämät atk-järjestelmät eivät tue tuomarin työtä ja esimerkiksi automaattisesti kiinnitä tuomarin huomiota vanhentumiseen esimerkiksi siinä tilanteessa, että tekoajan ja tiedoksiantopäivän välillä on yli kaksi vuotta.

Keski-Suomen kärjäoikeuden laamanni on 17.9.2020 antamassaan lausunnossa niin ikään todennut, että käräjätuomari A:n menettelyssä on ollut kyse inhimillisestä virheestä. Myös laamanni on kertonut pitävänsä toivottavana, että tietojärjestelmiä kehitettäessä pyrittäisiin siihen, että järjestelmät asian eri käsittelyvaiheissa muistuttaisivat käyttäjiä syyteoikeuden vanhentumisen kaltaisista seikoista. Laamanni on lisäksi toivonut, että oikeuskanslerinvirasto olisi asian suhteen aloitteellinen oikeusministeriön ja Tuomioistuinviraston suuntaan.

TUOMION PURKU

Korkein oikeus on hakemuksestani 15.3.2021 antamallaan päätöksellä nro 416 (dnro H2020/116) purkanut kärjäoikeuden tuomion siltä osin kuin vastaajan syyksi oli luettu liikenneturvallisuuden vaarantaminen syytekohtassa 2 ja liikenneriikkomus syytekohtassa 3 sekä hänelle tuomitun rangaistuksen osalta.

Korkein oikeus palautti asian Keski-Suomen kärjäoikeuteen rangaistuksen määräämistä varten. Kärjäoikeus on 21.3.2022 antamassaan tuomiossa nro 22/259 (dnro R 21/834) todennut, että korkeimman oikeuden palautettua asian kärjäoikeuteen oli kärjäoikeuden 9.12.2019 antamasta tuomiosta nro 19/154061 jäänyt voimaan syytekohtan 1 törkeä rattijuopumus, joka oli tehty 2.10.2011. Kärjäoikeus on edelleen todennut, että kun rikoslain 8 luvun 6 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan rangaistusta rikoksesta ei saa tuomita, kun 2 §:ssä mainitusta päivästä on kulunut kymmenen vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kaksi vuotta, sakkoa tai rikesakko, ei kärjäoikeus voinut enää määrätä vastaajalle rangaistusta. Kärjäoikeus siten jätti tuomitsematta rangaistuksen vastaajalle törkeästä rattijuopumuksesta rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen vuoksi.

Kärjäoikeuden 21.3.2022 antama tuomio nro 22/259 on saatu oikeuskanslerinvirastoon nähtäväksi 20.10.2022.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta.

Rikoslain 23 luvun 1 §:n mukaan liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Liikenne rikkomuksesta säädetty ankarin rangaistus on rikoksen tekohetkellä voimassa olleen tieliikennelain (567/2005) 103 §:n mukaan sakkoa.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Syyteoikeudeltaan vanhentuneet rikokset

Käräjätuomari A on selvityksessään myöntänyt asiassa kahden vastaajan syyksi lukemansa rikoksen olleen vanhentunut ja asiassa epähuomiossa tapahtuneen virheen. Koska syyteoikeus kyseisistä rikoksista oli vanhentunut, ei vastaajaa olisi saanut tuomita teosta rangaistukseen. A on menetellyt huolimattomasti tuomitessaan vastaajan vanhentuneista teoista.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin me-

nettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Asiassa korkein oikeus on hakemuksestani purkanut kärjäoikeuden antaman tuomion, minkä seurauksena virhe on korjaantunut. Virheestä ei asiasta käytettävissäni olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoista syytekohdista, ja oikeudenkäynti on ollut saman vastaajan muun syytekohtan käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta A:n omasta menettelystä.

Kun A:n menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistöissä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syylistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Rangaistuksen tuomitsemisen estävä vanhentuminen

Korkein oikeus on 15.3.2021 purkanut Keski-Suomen kärjäoikeuden 9.12.2019 antaman tuomion ja palauttanut asian Keski-Suomen kärjäoikeuteen rangaistuksen määräämiseksi. Kärjäoikeus ei ole enää 21.3.2022 antamassaan uudessa tuomiossa voinut rikoslain 8 luvun 6 §:n 2 momentin 3 kohdan vuoksi tuomita vastaajalle rangaistusta törkeästä rattijuopumuksesta, kun teon tekemisestä 2.10.2011 oli ehtinyt kulumaan jo yli kymmenen vuotta.

Syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista tuomitun rangaistuksen aiheuttama tuomion purku on mahdollistanut asiassa sen, että törkeää rattijuopumusta koskenut syytekohta, jota koskeva haaste on annettu tiedoksi ajallaan ennen syyteoikeuden vanhentumista, on päässyt vanhentumaan rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla. Vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista rangaistukseen tuominnut kärjätuomari A on menettelyllään siten osaltaan vaikuttanut siihen, ettei vastaajan rikosvastuu ole toteutunut asiassa. Tuomion purkamisen jälkeenkin rangaistuksen tuomitsemisen estävään vanhentumiseen on kuitenkin ollut aikaa yli kuusi kuukautta. Rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen ei siten ole käytettävissäni olevien tietojen perusteella katsottava johtuvan yksinomaan kärjätuomari A:n menettelystä.

Tuomion purun jälkeisen Keski-Suomen kärjäoikeuden 21.3.2022 antaman tuomion perusteella asia on jaettu ratkaisun antaneelle kärjätuomari B:lle 1.2.2022, eli asian jo vanhennuttua rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla. Käytettävissäni olevista tiedoista ei ilmene, onko asia ollut jonkun muun tuomarin käsiteltävänä ennen kärjätuomari B:tä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 5 §:n mukaan jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aiheita arvostella valvottavan menettelyä, oikeuskanslerin on ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi.

Keski-Suomen kärjäoikeuden laamannille 13.8.2020 osoitetussa selvityspyynnössä ei ole pyydetty selvitystä rangaistuksen tuomitsemisen estävää vanhentumista koskevasta asiasta, sillä mainittu vanhentuminen on tapahtunut vasta korkeimman oikeuden purettua selvityspyynnön kohteena olleen tuomion.

En katso enää tässä vaiheessa valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 2 momenttiin viitaten aiheelliseksi ryhtyä asiaa enemmän selvittämään, enkä valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 5 §:n nojalla myöskään kärjäoikeuden menettelyä tältä osin arvioi.

Edellä kerrotusta huolimatta totean yleisesti, että rikosasian käsiteltäväkseen saavan kärjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvien seikkojen ohella huolehtia myös siitä, ettei rikos ehdi vanhentumaan rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla.

Tietojärjestelmien kehittämisestä

Laamannin asiassa antamassa lausunnossa ja kärjätuomari A:n antamassa selvityksessä esitettyjen tuomioistuinten käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistarpeisiin liittyneiden näkemysten osalta totean, että voin yhtyä niihin. Esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista koskevat muistutukset tai hälytykset tietojärjestelmissä voisivat todellakin hyödyllisesti tukea yksittäistä tuomaria ratkaisutoiminnassaan.

Olen keskustellut aiemmin sekä Oikeusrekisterikeskuksen että Tuomioistuinviraston kanssa tietojärjestelmien kehittämisestä myös edellä mainitusta näkökulmasta. Asia on esillä myös myöhemmin tänä syksynä laillisuusvalvontakäynnilläni Tuomioistuinvirastoon, ja tarkoitukseni on muutoinkin edelleenkin selvittää tätä kysymystä.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kärjätuomari A on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti

tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomari A:lle huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään. Pyydän saattamaan toimenpiteeni A:n tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi Vaasan hovioikeudelle sekä Tuomioistuinvirastolle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen